

Рецензія
кандидата педагогічних наук, доцента
Турбар Тетяни Володимирівни
на дисертацію Садовенко Світлани Геннадіївни
«Розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів
спеціальних дисциплін технічного коледжу»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності «015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Ступінь актуальності теми дисертації. Ефективне розв'язання завдань вищої освіти значною мірою базується на якості кадрового забезпечення закладів освіти, на рівні професійної компетентності викладачів, які реалізують процес підготовки молоді до суспільного та професійного життя.

Реалізація завдань Стратегії розвитку вищої освіти в Україні до 2032 року, орієнтація української освіти на європейський освітній простір висувають нові вимоги до розвитку фахової передвищої освіти для забезпечення потреб економіки у кваліфікованих кадрах в умовах післявоєнної відбудови країни. Усе це ініціює масштабне «перезавантаження» як професійних, так і особистісних якостей педагогічних працівників.

Основним завданням сучасної системи освіти є формування високоморальних освічених особистостей – еліти нації, які готові до постійного самовдосконалення, відбудови країни після війни, мобільності, швидкої орієнтації в нових ситуаціях, сприйнятливості до змін та інновацій. А для цього сам викладач повинен бути готовим змінювати форми та методи, структуру та зміст навчального матеріалу, освітні програми, «імплементувати у систему науково-методичної роботи (НМР) педагогічної технології та умов її ефективної реалізації», як вказує сама авторка дослідження (ст. 2).

Викладач повинен бути високоморальною яскравою особистістю для того, щоб виховати креативних ініціативних фахівців. Водночас викладач спеціальних дисциплін технічного коледжу має свою специфіку, що вимагає окреслення їхніх функцій з урахуванням цих особливостей.

Актуальність обраної теми дисертації обґрунтована саме необхідністю розробки технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін у системі науково-методичної роботи коледжу та визначається потребою вирішення завдання безперервного професійного розвитку викладачів, що гальмується низкою

суперечностей. Основні з них виникли між запитом суспільства на високий рівень надання освітніх послуг та відсутністю психолого-педагогічної підготовки викладачів спеціальних дисциплін; модернізацією та інформатизацією сучасного освітнього простору, необхідністю оновлення системи науково-методичної роботи у технічних коледжах та превалюванням традиційних форм і методів професійного розвитку педагога; соціальними очікуваннями педагога, який буде здатний на самовдосконалення, системне підвищення своєї кваліфікації, зокрема її психолого-педагогічної складової, та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності.

Відтак дисертаційне дослідження *Садовенко Світлани Геннадіївни* як узагальнення набутого досвіду з розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу має безумовну науково-практичну цінність, є актуальним та перспективним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Високий ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дослідження Садовенко С. Г. забезпечується адекватною й оптимальною дослідницькою методологією, системним аналізом теоретичного матеріалу; комплексним застосуванням теоретичних, емпіричних і статистичних методів дослідження; представницькою джерельною базою, що містить законодавчі, нормативно-методичні документи в галузі вищої освіти, монографії, наукові праці вітчизняних, закордонних дослідників, нараховує 180 вітчизняних і зарубіжних видань; можливістю відтворення педагогічного досвіду у вітчизняних закладах фахової передвищої освіти, про що свідчать сім довідок про впровадження.

Аналіз дисертації засвідчує коректність структури роботи та її наукового апарату. Зміст дослідження відповідає меті і поставленим завданням. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень; наукові завдання вирішуються професійно, логіка дослідження відповідає поставленій меті.

Структура роботи відзначається логічною послідовністю, достатньою збалансованістю складників, підпорядкована реалізації мети й виконанню основних завдань дослідження.

У першому розділі «Проблема розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу як предмет наукового аналізу» (с. 35-89) здійснений аналіз понятійного

конструкту «психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу»; здійснена постановка проблеми сучасних вимог до професійної діяльності та професійного розвитку викладача спеціальних дисциплін технічного коледжу до педагогічної діяльності, а також уточнена структура та компоненти психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу.

Психолого-педагогічна компетентність викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу визначена як комплексне утворення, яке є визначальною професійною характеристикою педагогічної діяльності викладача, що впливає на спроможність педагога діяти професійно в різних психологічних умовах, володіння глибокими знаннями з предмету та сучасними методиками викладання, виконання управлінських функцій на високому організаційному рівні, здатність викладача до комунікації з усіма учасниками освітнього процесу, прогнозування очікуваних результатів своєї діяльності, вміння об'єктивно аналізувати власну роботу та прагнення до самовдосконалення (с. 48).

Авторкою визначені принципи ефективної науково-методичної роботи викладача спеціальних дисциплін технічного коледжу: зв'язок з практичною діяльністю, науковість і системність, комплексність, творча спрямованість, диференційованість (с. 52-53).

Дисертанткою зацентовано увагу на тому, що професійна підготовка викладача спеціальних дисциплін технічного коледжу має забезпечити формування їх цілісної професійної готовності, але підготовка психолого-педагогічної компетентності не забезпечується повністю в багатьох університетах України (в роботі проаналізовано магістерські освітні програми 10 українських ЗВО).

На с. 58-67 здійснений аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду професійної підготовки викладачів спеціальних дисциплін, за результатами якого дисертантка стверджує про: домінування в українських вишах теоретичної, фундаментальної підготовки над практичною, що зумовлено багатьма чинниками, зокрема, застарілістю матеріально-технічного та програмного забезпечення освітнього процесу; ригідністю оновлення освітньо-професійних програм; недостатнім рівнем співпраці закладів вищої освіти та роботодавців, що у поєднанні з проблемами матеріально-технічного та програмного забезпечення освітнього процесу ускладнюють створення необхідних умов для практичної підготовки студентів. Та в цілому, – про

недостатню спрямованість освітнього процесу на підготовку майбутніх фахівців викладачів спеціальних дисциплін.

Авторкою подано та обґрунтовано власне бачення сутності та змісту психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу. Детально проаналізовано та наочно представлено співвідношення складових і компонентів психолого-педагогічної компетентності (с. 86).

Цікавим і ґрунтовним постає в роботі авторське бачення сутності психолого-комунікативної компетентності викладача спеціальних дисциплін в різних комунікативних системах професійного спілкування та виокремлення її структурних компонентів: мотиваційного, професійно-тезаурусного, діяльнісно-креативного, рефлексивного і зв'язків між ними.

У другому розділі «Науково-методичне забезпечення формування та розвитку психологічно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу» (с. 90-153) виокремлено особливості діагностичного інструментарію задля визначення рівня сформованості психолого-комунікативної компетентності викладача спеціальних дисциплін технічних коледжів.

Ґрунтуючись на дослідженнях, відповідно до компонентів, визначених в першому розділі, авторка визначає критерії психолого-комунікативної компетентності викладача спеціальних дисциплін: мотиваційно-ціннісний – вимірює мотиваційний компонент; когнітивний – професійно-тезаурусний компонент; виконавчо-педагогічний – діяльнісно-креативний компонент; рефлексивний, що вимірює рефлексивний компонент (с. 92). Взаємозалежність структурних компонентів психолого-комунікативної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу в роботі презентована (с. 95) та обґрунтована за допомогою показників, характерних для кожного критерію.

У розділі обґрунтовано, що рівень сформованості психолого-комунікативної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів можливо визначити за допомогою розробленого авторкою діагностичного інструментарію та розподілити на початковий, достатній і високий.

У дисертації подано власне трактування поняття «технологія формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін», яке розглядається як багаторівнева система складових (модулів), що взаємопов'язує процеси організації науково-

методичної роботи, своєчасної діагностики, розвитку педагогічної майстерності, яка спрямована на удосконалення психолого-педагогічної компетентності та формування висококваліфікованого викладача в умовах системи НМР технічних коледжів України.

Розроблена технологія формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу містить такі основні складові: концептуальний, цільовий, змістовий, діяльнісно-процесуальний та результативно-оцінювальний модулі.

Реалізація зазначених науково-методичних засад забезпечується комплексом педагогічних заходів, зокрема, розробкою методично-тренінгового спецкурсу «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін».

Визначені організаційно-педагогічні умови його ефективної реалізації та впровадження, що дозволило реалізувати розвивально-формувальний етап педагогічного експерименту. Серед них:

- створення в закладі освіти системи науково-методичної роботи, побудованої на принципах неформальної освіти, що забезпечує формування та розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін;
- формування внутрішньої та створення зовнішньої мотивації викладачів спеціальних дисциплін до професійної діяльності у технічному коледжі;
- запровадження у систему науково-методичної роботи сучасних інформаційних засобів і систем комунікації (с. 144-153).

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності та організаційно-педагогічних умов її реалізації» (с. 157-229) презентована організація та перебіг педагогічного експерименту, здійснений аналіз його результатів.

Педагогічний експеримент було реалізовано за лонгітудною формою (2018-2021 рр.) в чотири етапи: організаційно-підготовчий, пошуково-констатувальний, розвивально-формувальний та контрольно-узагальнювальний, результати якого підтвердили актуальність обраного предмету дисертаційної роботи, забезпечили апробацію діагностичного інструментарію та довели ефективність авторської технології.

В експериментальних заходах взяли участь викладачі технічних коледжів із м. Кам'янського та м. Кривого Рогу Дніпропетровської області, м. Львова, м. Дніпрорудного Запорізької області, м. Чернівці, м. Надвірної

Івано-Франківської області, м. Горішні Плавні Полтавської області (всього – сім закладів фахової передвищої освіти) – 358 осіб, а також члени адміністрацій (5 директорів ЗФПО, 3 заступники директора з навчальної роботи) та методисти цих закладів (7 методистів коледжів), 3 голови циклових комісій спеціальних дисциплін, 2 завідувачі відділеннями.

Результати статистичної обробки отриманих експериментальних даних дали підстави дисертантці стверджувати про ефективність розроблених педагогічних заходів.

Наукова новизна результатів дослідження. Дослідження Садовенко Світлани Геннадіївни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв’язують важливу науково-прикладну проблему розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу.

Позитивні наслідки для педагогічної науки ґрунтуються на тому, що у дисертаційній роботі відчутний науково-креативний підхід до визначення та графічної презентації структурного співвідношення компонентів психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін (рис. 1.7).

Розглянувши сутнісні характеристики складових і компонентів, автор визначає важливий концепт дослідження, а саме: кожна складова психолого-педагогічної компетентності містить всі чотири компоненти; відповідно, формування та розвиток кожного компонента психолого-педагогічної компетентності змістовно наповнює кожен її складову.

Знайдені дисертанткою методологічні рішення формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладача є інноваційними. Зокрема, графічне представлення системи науково-методичної роботи технічного коледжу визначається оригінальністю викладу теоретичних положень дослідження та узагальненням практичного досвіду роботи дисертантки (рис. 2.6).

Суттєвою науковою новизною дисертації є розробка алгоритму впровадження авторської педагогічної технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів технічного коледжу, що встановлює та обґрунтовує покроковий механізм її реалізації, має практичну спрямованість і значущість та може застосовуватись у закладах фахової передвищої освіти.

Практичні здобутки результатів дослідження, їх методичне обґрунтування автором роботи надають можливість впровадження базової форми педагогічної технології, а саме методично-тренінгового спецкурсу

«Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін», у систему науково-методичної роботи технічних коледжів. Поєднання теоретико-методологічного, практичного та тренінгового блоків спецкурсу уможливорює гнучкість застосування, спрогнозований гармонійний професійний розвиток педагога, спрямованість його на самовдосконалення.

Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання. Практичне значення здобутих результатів полягає у впровадженні у систему науково-методичної роботи закладів фахової передвищої освіти: методичних рекомендацій з організації науково-методичної роботи в умовах дистанційних та змішаних форм освітнього процесу; комплексу методик діагностики рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності викладачів, адаптованих до умов фахового технічного коледжу; алгоритму впровадження базової форми технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів, що дає можливість практичної реалізації технології; матеріалів навчально-методичних посібників «Діагностика розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу», «Методично-тренінговий спецкурс «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін»» та програми спецкурсу.

Результати дослідження впроваджено у процес науково-методичної роботи Відокремленого структурного підрозділу «Автомобільно-дорожний фаховий коледж Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 01-11/120 від 20.05.2021), Дніпрорудненського індустріального коледжу (довідка № 146 від 24.05.2021), Державного вищого навчального закладу «Чернівецький транспортний коледж» (довідка № 194 від 08.06.2021), Відокремленого структурного підрозділу «Гірничоелектромеханічний фаховий коледж Криворізького національного університету» (довідка № 318 від 14.06.2021), Надвірнянського коледжу Національного транспортного університету (довідка № 236 від 27.05.2021), 33 Політехнічного коледжу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 159 від 17.05.2021), Відокремленого структурного підрозділу «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет»» (довідка № 218 від 01.07.2021).

Академічна доброчесність та повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях. Очевидних ознак порушення автором академічної доброчесності, зокрема випадків оприлюднення (частково або

повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства (академічний плагіат), не виявлено. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях забезпечується тим, що основні наукові положення й результати дослідження Садовенко С. Г. викладено у 23 друкованих працях, з них: 2 – статті у наукових виданнях інших держав, які входять до міжнародних наукометричних баз даних (написані у співавторстві, особистий внесок уточнено); 2 – навчально-методичні посібники, 6 – статті у наукових фахових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних. Наукові результати обговорювались на 13 науково-практичних конференціях всеукраїнського та міжнародного рівня.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Отже, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, варто окреслити низку дискусійних положень і зауважень до змісту роботи.

1. У тексті роботи авторка зазначає, що феномен психолого-педагогічна компетентність «поєднує властивості найсуттєвіших для цього дослідження якостей викладача» (с. 45). На наш погляд, доцільно було б конкретизувати, про які саме якості іде мова.

2. Викликає сумнів доцільність та інформативність рисунка 1.4 (с. 55), з якого не зрозумілим є співвідношення між спрямованістю на викладацьку діяльність випускників ЗВО технічних спеціальностей. Доречно було б доповнити діаграму легендою.

3. Авторка відзначає вплив світової пандемії, воєнного стану та впровадження різних форм дистанційного та змішаного навчання на процес розвитку складових професійної компетентності викладача коледжу. Вважаємо, що робота б виграла, якби дослідниця більш детально розкрила особливості розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу в умовах дистанційного навчання.

4. У дисертаційній роботі авторкою здійснено аналіз методико-педагогічних напрацювань різних технічних коледжів з питань розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін та досвід її розв'язання в інших країнах, зокрема у Швеції, Сполучених Штатах Америки, Республіці Польщі, Німеччині. Проте, як підсумок, доречним було б зазначити напрями застосування цього досвіду в Україні, що у свою чергу, сприяло більш повному та всебічному вивченню досліджуваної проблематики.

Загальний висновок. Зазначені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження. Вважаємо, що дисертація на тему *«Розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу»*, є завершеною самостійною науковою роботою, яка містить аргументовані результати в галузі професійної освіти. За актуальністю, змістом, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, достовірністю, практичним значенням робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovaniy v Ministerstvi yustitsii Ukraini vid 03 lyutogo 2017 r. za № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.); здобувачка Садовенко Світлана Геннадіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

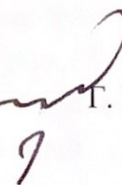
доцент кафедри педагогіки та психології
освітньої діяльності

Запорізького національного університету,
кандидат педагогічних наук

Т. В. Турбар

Підпис Турбар Т. В. засвідчую,
проректор з наукової роботи
Запорізького національного університету
доктор історичних наук, професор

Т. М. Васильчук